

Netwerken in de Sterrenbeeldenbuurt

wonen en buurtcontacten in een deelbuurt van Kloosterveen, Assen

Martin van der Gaag
Henk Mulder

Rijksuniversiteit Groningen, vakgroep sociologie (2002)

1. De aanleiding voor dit onderzoek

mensen helpen mensen

Alhoewel volgens de wet alle mensen gelijk zijn, zien we in het dagelijks leven toch grote onderlinge verschillen tussen wat mensen bereiken in hun leven. Sommigen van ons vinden bijvoorbeeld een betere baan, terwijl het anderen juist weer makkelijker lukt een geschikt huis te vinden. Ook op andere gebieden zoals het vinden een partner en het voltooiën van een opleiding verschillen mensen. Hoe al deze verschillen nu precies tot stand komen en wat de oorzaken van deze verschillen zijn, vormen twee belangrijke vragen waar de sociale wetenschappen een antwoord op proberen te geven.

Er bestaat een aantal mogelijkheden om verschillen tussen de persoonlijke situaties van mensen te verklaren. In de eerste plaats kan gedacht worden aan verschillen in *persoonlijke eigenschappen* tussen mensen: mensen met meer vaardigheden en kennis zullen over het algemeen beter slagen in het leven. Zo kunnen we bijvoorbeeld verklaren waarom in veel gevallen mensen met meer kennis een beter betaalde baan vinden. Daarnaast verschillen mensen ook onderling in ambitie; de een wil meer bereiken dan de ander.

Behalve aan deze persoonlijke eigenschappen kunnen we ook denken aan datgene *wat we aan onze ouders te danken hebben*. Niet alleen de erfelijke eigenschappen die we van hen meekrijgen verschillen tussen mensen, maar ook de meer concrete hulp die we van hen krijgen, zoals steun bij persoonlijke problemen, of het lenen van geld in tijden van nood. Met alle gevolgen van dien. Nog niet zo lang geleden was het bijvoorbeeld alleen voor uit rijke gezinnen afkomstige personen goed mogelijk om aan de universiteit te studeren.

Als we verder kijken dan de eigen familiekring kan daarnaast gedacht worden aan de rol die *de hulp van alle andere mensen die we kennen* speelt bij dat wat we in het leven willen en kunnen bereiken. Niet alleen familie- en gezinsleden, maar ook vrienden, kennissen, collega's en burens stellen ons regelmatig in staat tot dingen die we niet helemaal op eigen kracht kunnen bereiken. Veel mensen geven en ontvangen regelmatig hulp van anderen. De inhoud van die hulp kan sterk uiteenlopen. Die hulp is soms praktisch, zoals het lenen van een ladder of het bekende kopje suiker bij de burens, maar ook voor minder eenvoudige zaken zoals het helpen met het invullen van belastingformulieren of het doorgeven van vacatures doen we vaak een beroep op anderen. Verder zijn er ook dingen die we helemaal niet alleen kunnen, zoals het elkaar gezelschap houden tijdens een avondje uit, of elkaar opvangen in geval van persoonlijke problemen.

In de loop der jaren is in wetenschappelijk onderzoek steeds duidelijker geworden dat de contacten die mensen met elkaar onderhouden en de hulp die ze uitwisselen een sterke invloed kunnen hebben op wat mensen willen en kunnen bereiken in het leven. Op verschillende terreinen kunnen we ons afvragen in welke mate die contacten met anderen nu een rol spelen in vergelijking met persoonlijke eigenschappen zoals ambitie of talent. Wat bereiken we voornamelijk op eigen kracht en wat hebben we aan contacten met anderen te danken? Welke contacten zijn behulpzaam? En waarom heeft de één meer contacten dan de ander?

contacten in buurten

Het onderzoek waar aan U heeft mee gewerkt heeft als specifieke bedoeling in kaart te brengen hoe één gedeelte van de contacten tussen mensen is opgebouwd: die in de eigen woonomgeving. Burens staan in Nederland voor het gevoel iets verder van mensen af dan vrienden, familieleden en kennissen, maar dichterbij dan collega's. In ons

land bestaat 17% van het sociale netwerk uit mensen die we kennen uit de buurt; het grootste deel hiervan zijn directe buren, slechts 3% van alle netwerkleden zijn mensen die we op een andere manier uit de buurt kennen. Over het algemeen hebben mensen contact met 2 tot 3 directe buren (SSND rapportage, 2001).

Contacten in de buurt hebben bijzondere kenmerken. Een goed contact met mensen in de buurt kan erg prettig zijn: het is aangenaam om elkaar tegen te komen op straat, elkaar te herkennen en misschien even een praatje te kunnen maken. Daarnaast kunnen contacten in de buurt ook uitgesproken handig zijn: we kunnen dingen van elkaar lenen, op elkaars woningen letten, en eventueel ook diepere, vriendschappelijke contacten ontwikkelen. Het voordeel van buurtbewoners - in vergelijking met bijvoorbeeld goede vrienden of familieleden - is daarbij het gemak waarmee een beroep op elkaar gedaan kan worden. Omdat in de meeste buurten de huizen op loopafstand van elkaar gebouwd zijn is het bijzonder gemakkelijk even bij elkaar aan te bellen. Samengevat *kunnen* contacten met mensen uit de buurt een bron vormen waaruit kan worden geput om het dagelijks leven gemakkelijker en aangenamer te laten verlopen.

Natuurlijk is het niet altijd koek en ei tussen mensen uit de buurt. Niet in alle buurten in Nederland gaan buren even veel met elkaar om. Ook is de sfeer niet altijd even goed. Aan de relaties met buren zitten immers ook minder makkelijke kanten. Het feit dat we dicht op elkaar wonen betekent ook dat we veel van elkaars leven merken: dat kan overlast opleveren. Soms moeten er ook afspraken gemaakt worden over bijvoorbeeld erfafscheidingen en parkeerplekken, die niet altijd even gemakkelijk verlopen. Juist vanwege deze zaken zit er soms ook een wat *verplicht karakter* aan de relaties met buren. Het is daarom ook niet alleen aangenaam, maar ook verstandig het contact met hen goed te onderhouden: samen gaan we immers nog een toekomst van jaren tegemoet.

In het onderzoek waaraan U heeft meegewerkt willen we proberen te verklaren welke mensen in de buurt met elkaar in contact komen, en aan welke factoren dat ligt. Komt dat omdat we vooral dicht bij elkaar wonen, of omdat we iets in elkaar herkennen? Spelen overeenkomsten in leeftijd, inkomen, en interesses een belangrijke rol? En hoe belangrijk zijn kinderen in het aangaan van contacten met mensen in de buurt? Toekomstig onderzoek zal dat uitwijzen. In dit rapport willen we U alvast een overzicht geven hoe de bewoners van de Sterrenbeeldenbuurt met elkaar omgaan.

'Netwerken' is in de afgelopen jaren een gangbaar Nederlands woord geworden. Voor veel mensen heeft dit woord tegenwoordig de betekenis van 'carrière maken', of 'hogerop proberen te komen'. Datgene wat we in dit rapport beschrijven als 'sociaal netwerk' omvat alle huishoudens in de Sterrenbeeldenbuurt waarvan U hebt aangegeven de bewoners goed genoeg te kennen om minimaal een praatje mee te maken. U zult zich de uitgebreide vragen over de mensen uit de buurt vast nog kunnen herinneren. Allereerst besteden we echter aandacht aan de mensen die mee hebben gewerkt aan het onderzoek.

2. De geïnterviewden

In de eerste weken van juni 2002 zijn in totaal bij 62 personen in de Sterrenbeeldenbuurt interviews afgenomen door eerstejaars studenten sociologie. Aan het onderzoek deden iets meer vrouwen dan mannen mee (37 en 25). In figuur 1 is te zien dat mensen van diverse leeftijden hebben meegewerkt.

figuur 1 hier

De meeste geïnterviewden hebben middelbaar of hoger beroepsonderwijs gevolgd (32 en 40%); 13% heeft een afgeronde universitaire opleiding. Een minderheid heeft alleen de lagere school afgemaakt of lager beroepsonderwijs, MAVO, HAVO, of VWO als opleiding (15%).

Het merendeel van de respondenten heeft een betaalde baan (75%). Daarnaast werken sommigen in de eigen huishouding (17%). Enkele respondenten volgden nog een opleiding (3%), of werkten niet meer wegens pensionering of arbeidsongeschiktheid (samen 5%). Geen van de ondervraagden was ten tijde van het interview op zoek naar werk, of ontving een bijstandsuitkering.

Een grote meerderheid van de bewoners is gehuwd (71%). Een tweede grote groep is ongehuwd samenwonend (23%). Daarnaast heeft ook een kleine groep alleenstaanden, gescheidenen of verweduwd (totaal 6%) meegewerkt aan het onderzoek. In figuur 2 is te zien dat de meeste huishoudens in de Sterrenbeeldenbuurt bestaan uit 2 tot 4 mensen; dit zijn in alle gevallen twee volwassenen plus 1 of meer kinderen.

figuur 2 hier

De meeste respondenten gaven aan het Dagblad van het Noorden (66%) als belangrijkste krant te lezen; daarnaast zijn de Volkskrant (13%), De Telegraaf (8%) en het NRC (7%) genoemd. Een kleine restgroep zegt Trouw (2%), helemaal geen, of nog een andere dan genoemde kranten te lezen (3 en 2%).

Een ruime meerderheid van de geïnterviewden zegt geen geloofsovertuiging te hebben (65%). Van degenen die dat wel doen is 18% hervormd, 8% gereformeerd en 5% katholiek. Nog een andere geloofsovertuiging werd gespecificeerd door 5% waaronder mormoon, baptist en oecumenisch.

3. Sociale netwerken: samenstelling en inhoud

In het interview werd - zoals U zich vast herinnert - uitvoerig gevraagd naar specifieke contacten met buurtbewoners. We vroegen U om op een plattegrond aan te wijzen met welke huishoudens contacten onderhouden werden, die minstens bestonden uit herkenning en het maken van een praatje als U elkaar op straat zou tegenkomen. Er werden tussen de 0 en 13 huishoudens genoemd; gemiddeld gaf men 6 huishoudens aan. Het *aantal* mensen dat genoemd werd blijkt los te staan van geloof, geslacht, opleiding of inkomen; mensen uit de *grotere* huishoudens noemden echter beduidend *meer contacten* met andere huishoudens. Omdat huishoudgrootte vooral het aantal kinderen in het huishouden aangeeft, kunnen we hieruit concluderen dat veel contacten via de kinderen gelegd worden.

Figuur 3 laat zien waar mensen uit de buurt voor het eerst ontmoet werden.

figuur 3 hier

Veruit de meeste contacten ontstaan omdat men elkaar op een dag is tegen gekomen en heeft aangesproken; maar een kleine minderheid (8%) van de mensen is actief met elkaar gaan kennis maken.

Net als bij contacten met vrienden is 'regelmatig onderhoud' nodig voor relaties met mensen uit de buurt. Dat blijkt inderdaad plaats te vinden. Ongeveer 60% van de contacten spreekt men minstens wekelijks, één op de zeven contacten zelfs dagelijks (zie figuur 4).

figuur 4 hier

Bijna een kwart (23%) van de contacten tussen de huishoudens wordt als intensief tot zeer intensief beoordeeld. Omdat dit sterk samenhangt met hoe vaak men elkaar spreekt, heeft men de inhoud van deze vraag waarschijnlijk als ongeveer hetzelfde als 'elkaar regelmatig spreken' opgevat.

Over het algemeen worden deze contacten erg positief gewaardeerd: 80% wordt gekenschetst als prettig of erg prettig. De meeste overige contacten worden als neutraal beoordeeld. Ook heeft men redelijk veel vertrouwen in de medebewoners waarmee contacten onderhouden worden. Slechts 4% van de contacten krijgt een 1 of een 2 toebedeeld op een schaal van 5.

Alhoewel niet alleen directe burens tijdens het interview genoemd zijn, is men in de Sterrenbeeldenbuurt tamelijk positief over elkaar. De meeste mensen hebben aangegeven geen last te hebben van hun directe burens (78%). Dit is positiever dan landelijk gemeld wordt; als er overlast werd genoemd dan betrof dat voornamelijk lawaai (11%). Enkelen noemen tuin- en erfinrichting, hinderlijk parkeren en rommel. Landelijk zegt meer dan de helft van de ondervraagden (53%) hun burens graag te mogen. Nog iets meer mensen zeggen hun burens ook te vertrouwen (63%). Ongeveer tweederde (68%) zegt dan ook ervan overtuigd te zijn over 5 jaar nog steeds contacten met de burens te onderhouden. Aan de andere kant zegt slechts 20% intensieve contacten met burens te onderhouden; de meeste mensen vinden hun contact met de burens zwak (44%). Toch wordt ondanks een minimaal contact wel regelmatig aan de burens gedacht, en wordt het contact onderhouden: bijna tweederde van de respondenten (63%) zegt vakantie- en kerstkaartjes te sturen aan de burens (bron: SSND rapportage, 2001).

Over het algemeen is men tevreden over de hoeveelheid contact met de burens; slechts 11% zegt meer contact met de burens op prijs te stellen. Op de stelling 'ik verwacht geen hulp bij grote problemen' zegt de helft van burens geen hulp te verwachten (50%).

Afstanden in de wijk

Hoe men de contacten met huishoudens in de Sterrenbeeldenbuurt waardeert blijkt samen te hangen met hoever men van elkaar vandaan woont. Huishoudens die elkaar weinig (minder dan eens per maand) spreken, wonen gemiddeld verder van elkaar vandaan. Voor de intensiteit van de contacten maakt het echter niet uit hoever men van elkaar woont. Waarschijnlijk kan dat verschil verklaard worden uit een andere inhoud van de contacten:

deze mensen zien elkaar minder vaak, maar ondernemen wellicht meer met elkaar. Opmerkelijk is dat de weinige contacten die als minder prettig beoordeeld worden, veel verder van huis liggen dan de prettige contacten. Kennelijk is er in die gevallen een keer een duidelijke aanleiding geweest om het contact als onprettig te bestempelen - wellicht een bepaalde vorm van overlast, zoals lawaai.

Wat onderneemt men met mensen uit de buurt?

Tijdens het interview is ook een aantal vragen gesteld over wat U samen met anderen doet. In tabel 1 is een overzicht te zien van deze activiteiten. Gemiddeld gaven geïnterviewden aan 6 van deze activiteiten met buurtbewoners te ondernemen; niemand zei geen van deze activiteiten te ondernemen. Het is echter niet zo dat met alle tijdens het interview opgenoemde huishoudens ook iets ondernomen wordt.

tabel 1 hier

De meeste mensen kennen wel iemand uit de buurt met wie koffie gedronken wordt, of waarmee afspraken worden gemaakt over wat langere perioden van afwezigheid zodat post, planten en dieren goed terecht komen. Ook meer uitgebreide bezoeken zijn populair. Meer dan een derde van de respondenten gaat samen met iemand uit de wijk naar een vereniging, en ook het percentage dat zegt samen met anderen dingen te organiseren is vrij hoog - datgene wat georganiseerd wordt kan echter uiteen lopen van samen barbecuen tot het indienen van protesten en verzoekschriften bij de gemeente. De Sterrenbeeldenbuurt scoort erg hoog met deze uitwisselingen als we vergelijken met recente landelijke cijfers over contacten met burens (bron: SSND rapportage, 2001).

In de netwerken van de bewoners van de Sterrenbeeldenbuurt zijn duidelijke groepen van activiteiten te onderscheiden die ondernomen worden met verschillende mensen. Een eerste groep betreft praktische zaken. Als men contacten heeft waarbij men elkaar helpt met klussen in en rond het huis, zijn er bijna ook altijd afspraken met dezelfde huishoudens over het zorgen voor planten, dieren en post, en het in bezit hebben van een reservesleutel van de woning. Met deze groep mensen wordt ook wel koffie gedronken en gegeten, maar vaker nog met een tweede groep mensen die de wat intensievere contacten vormen. Met deze mensen worden ook dingen echt samen ondernomen: kinderen brengen en halen en door de respondenten zelf genoemde extra activiteiten ('anders, nl.'). Een derde groep mensen betreft contacten met een nog actiever karakter: met deze mensen bezoekt men samen een vereniging en organiseert men andere activiteiten, zoals het barbecuen. Deze drie groepen contacten staan min of meer los van elkaar; dat betekent dat als men elkaar helpt met klusjes, of actief dingen samen onderneemt met andere huishoudens dat niet wil zeggen dat men ook gewoon 'gezellig' bij elkaar over de vloer komt, en omgekeerd.

netwerken

Een van de redenen om dit onderzoek te starten was de behoefte aan inzicht in de structuur van relaties in de wijk: welke mensen gaan met elkaar om, en welke groepen mensen die elkaar veel zien kunnen in de Sterrenbeeldenbuurt onderscheiden worden? In figuur 5 is weergegeven welke huishoudens elkaar hebben

opgenoemd tijdens het interview. Om de privacy van alle medewerkers te garanderen zijn de huisnummers en de stratenstructuur van de Sterrenbeeldenbuurt uit deze tekening weggelaten.

figuur 5 hier

In dit plaatje geven de vierkantjes de huishoudens van de geïnterviewden weer; de bolletjes zijn huishoudens die niet hebben meegedaan met het interview, maar die wel genoemd zijn door anderen. Een pijl betekent dat een contact genoemd is door het huishouden waaruit die pijl vetrekt. Eén huishouden heeft aangegeven met niemand in de buurt contacten te hebben (het losse vierkantje links). Er zijn grote verschillen te zien in de hoeveelheden relaties die van en naar verschillende huishoudens lopen: sommigen noemen veel anderen en worden zeer veel genoemd, anderen hebben contacten met maar heel weinig anderen. Ook wordt duidelijk dat er ook afzonderlijke 'kluwens' huishoudens zijn die veel met elkaar omgaan. Op hier niet getoonde kaartjes, waarin ook de stratenstructuur van de Sterrenbeeldenbuurt getekend is, valt daarnaast te zien dat contacten vooral tot stand komen met huishoudens in dezelfde straat, dus via de voordeur - veel minder contacten ontstaan met 'achterburen' die aan hetzelfde steegje grenzende tuinen hebben.

4. De Sterrenbeeldenbuurt

het wonen

De meeste bewoners van de Sterrenbeeldenbuurt wonen hier vanaf de oplevering van hun huis, tussen de twee en drie jaar geleden. Slechts 5% woont er nog maar een jaar of korter. Men is bijna unaniem lovend over het wonen in de wijk: dat bevalt goed (29%) of heel goed (69%); slechts 1 bewoner gaf te kennen dat het niet zo goed bevalt.

De belangrijkste redenen om naar de Sterrenbeeldenbuurt te komen verhuizen betreffen de woning zelf: groter dan de vorige (31%), van een betere kwaliteit (5%), of het sowieso beschikbaar op de markt zijn van de woning (13%) werden als belangrijkste reden voor de verhuizing maar het huidige adres genoemd. Ook de locatie van de woning speelde mee: 16% wilde dichterbij het werk gaan wonen; 3% dichterbij familie. Andere genoemde redenen betroffen de wijk zelf: een 'betere' (7%) of kindvriendelijker buurt (3%).

activiteiten en contacten in de buurt

Aan het begin van het interview vroegen we of U wist van het voorkomen van diverse activiteiten in de buurt, en of U daar zelf ook aan mee deed.

tabel 2 hier

Uit tabel 2 blijkt dat er vrij veel 'gezelligheidsactiviteiten' plaatsvinden in de buurt, zoals koffiedrinken, barbecuen en het vieren van feestdagen; dit zijn echter vaak ook zeer lokale activiteiten waarbij slechts enkele huishoudens betrokken zijn. Het gezamenlijk verwelkomen van nieuwe bewoners is geen vaste gewoonte in de

wijk - dat sluit aan bij de bevinding dat actieve kennismaking met nieuwe bewoners een relatief kleine rol in de persoonlijke netwerken speelt (uiteeraard is ook het aantal nieuwe bewoners de afgelopen jaren vrij klein geweest). Het buurtkrantje en de websites hebben grote bekendheid, ondanks dat slechts weinig mensen daaraan meewerken. Uit tabel 2 blijkt ook dat als zaken herkend worden als een gemeenschappelijk probleem, men er dan ook samen aan werkt, zoals het indienen van bezwaren bij de gemeente of het veiliger en schoner maken van de buurt (het betrof hier voornamelijk de verkeersveiligheid van spelende kinderen en beplantingsproblemen). Onraad en parkeerruimte werden door weinig bewoners in de Sterrenbeeldenbuurt als problemen herkend.

Een grote meerderheid van de geïnterviewden zegt zich inderdaad veilig te voelen in de buurt (85%, dit is iets onder het landelijk gemiddelde). Met de stelling dat de contacten in de buurt over het algemeen goed zijn is men het ook roerend eens (81%); men kan over het algemeen bij elkaar terecht in geval van problemen (75%). Ook vertrouwt men de meeste mensen in de buurt wel (84%); dezelfde groep zegt altijd open te doen als er gebeld wordt; 79% zegt dan meestal ook iets te geven als het een collecte betreft. De meeste mensen beamen de afwezigheid van conflicten in de buurt (80%).

Een aanwijzing dat de integratie tussen de huishoudens zich niet heel ver van het eigen erf uitstrekt is het wat lagere percentage mensen dat zegt mensen op straat duidelijk als buurtbewoner te herkennen (60%). Met de uitspraak dat er veel te beleven zou zijn in de buurt is men het duidelijk niet eens: 83% zegt dat dit niet helemaal of niet klopt; alhoewel er niet veel 'bruisende buurten' zijn in Nederland is dit ook landelijk een erg lage waardering. Dit ligt met name aan de geïsoleerdheid en het lage niveau van voorzieningen in de wijk. Men is eigenlijk volledig aangewezen op de auto om 'iets mee te maken' naast het huiselijke leven.

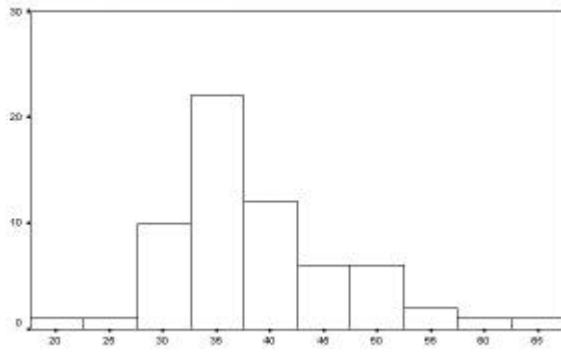
5. Tenslotte

Uiteeraard hebben we in dit beknopte rapport alleen hele algemene indrukken besproken. Een volgende stap in de verwerking van deze gegevens zal gebeuren binnen afzonderlijke onderzoeken. De komende jaren zullen aan de Rijksuniversiteit Groningen diverse onderzoeks- en onderwijsprojecten gebruik kunnen maken van de gegevens die in de Sterrenbeeldenbuurt zijn en worden verzameld.

Uiteindelijk zal het met deze gegevens mogelijk worden een antwoord te geven op de vragen die we in de inleiding van dit rapport stelden: in welke mate helpt het sociale netwerk in de buurt ons bij het hebben van een prettig leven? En welke rol spelen al die verschillende contacten, en hoe ontstaan ze?

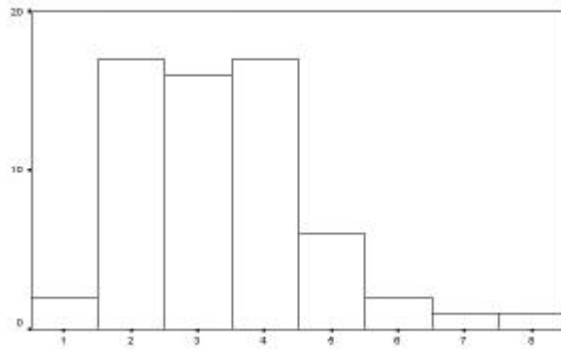
Wilt U meer weten dan in dit rapport vermeld staat, dan bent U natuurlijk altijd welkom met vragen. U kunt op werkdagen contact met ons opnemen via de in bijgesloten brief vermelde telefoonnummers.

buurtnetwerkonderzoek
Sterrenbeeldenbuurt 2002

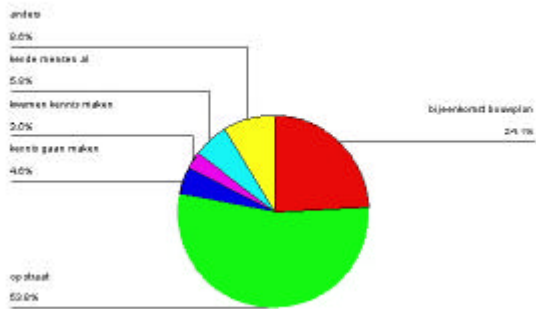
figuur 1: leeftijd respondenten

buurtnetwerkonderzoek
Sterrenbeeldenbuurt 2002

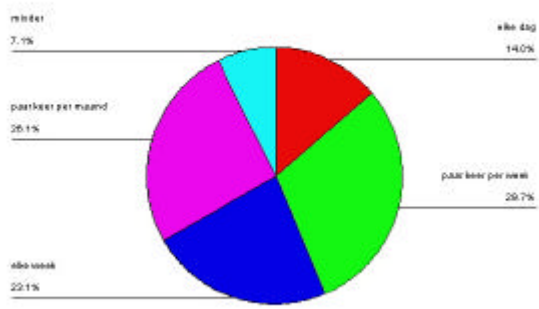
figuur 2: huishoudgrootte

buurtnetwerken
Sterrenbeeldenbuurt 2002

figuur 3: waar elkaar voor het eerst ontmoet

buurtnetwerken
Sterrenbeeldenbuurt 2002

figuur 4: hoe vaak men elkaar spreekt

tabel 1: activiteiten die men met contacten uit de buurt onderneemt (percentages)

---

elkaar helpen met klussen in huis of tuin	74
uitwisselen van reservesleutel woningen	84
voor post, planten en dieren zorgen	85
bij elkaar op de koffie gaan	92
bij elkaar eten of op avondvisite gaan	79
oppassen, wegbrengen, halen kinderen*	59
samen naar een vereniging	38
gezamenlijk dingen organiseren	41
andere activiteiten	16

---

* gemeten over alle huishoudens, ook die zonder kinderen.

tabel 2: gezamenlijke activiteiten in de buurt (percentages)

	<i>weet ervan</i>	<i>zelf meegedaan</i>
samen de politie waarschuwen bij onraad	2	0
gezamenlijk verwelkomen van nieuwe bewoners	11	11
afspraken maken over parkeren	13	3
actie om de buurt schoner te maken	29	18
samen feestdag vieren en de straat versieren	31	16
bijeenkomst organiseren over problemen in wijk	32	15
samen de buurt veiliger maken	36	15
samen een bezwaar indienen bij de gemeente	39	29
met meerdere mensen bij elkaar op de koffie gaan	62	53
de vlag uithangen op feestdagen	76	27
barbecuen of een feestje	77	58
buurkrantje of een website maken	84	5
